

STAND VAN ZAKEN

Passend onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen in Zuid-Kennemerland

nulmeting 2019 – tweede meting 2023

een richtinggevende vergelijking

INHOUDSOPGAVE

- **Voorwoord en samenvatting** **3**

- **Achtergrond** **4**
 - Visie SWV PO-ZK

- **Nulmeting 2019** **7**

- **Tweede meting 2023** **7**
 - Toelichting

- **Uitkomsten vergeleken** **8**
 - Toelichting
 - De vragen en antwoorden uit **2019** en **2023** plus uitwerking

- **Aanvullende opmerkingen van scholen n.a.v. vragenlijst (extra optie in 2023)** **26**
 - Toelichting

- **Conclusies na tweede meting in 2023** **28**
 - Algemene observaties
 - Schijf van 5 van HB-onderwijs
 - Observaties en mogelijke verklaringen m.b.t. behoeften van scholen nu en in de toekomst
 - Rol van het project Versterken HB-onderwijs
 - Andere factoren van (mogelijke) invloed

- **Blik op de toekomst** **31**
 - Vervolg project Versterken HB-onderwijs

Voorwoord en beknopte samenvatting

Voor u ligt het verslag van het onderzoek naar de actuele stand van zaken met betrekking tot passend onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen in Zuid-Kennemerland. Het betreft hier een herhaalde peiling onder in totaal 58 basisscholen (destijds 59; twee scholen zijn inmiddels gefuseerd) die in 2019 hebben meegewerkt aan gelijksoortig onderzoek, dat werd uitgevoerd door onderwijsconsulenten Sandra Schelfaut en Maria Zaal. Dit onderzoek markeerde de start van het door de overheid gesubsidieerde project *Versterken onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen*. Binnen dit project zijn sindsdien in ons samenwerkingsverband vele initiatieven ontplooid op weg naar beter passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen.

De scholen die eerder deelnamen*, hebben in het voorjaar van 2023 een identieke vragenlijst aan die van 2019 ingevuld over de mate waarin zij in staat zijn voor hoogbegaafde leerlingen een aanbod te verzorgen dat wij op basis van de visie van het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Zuid-Kennemerland als passend beschouwen. Ook hebben zij middels deze vragenlijst aangegeven wat zij anno 2023 nodig achten om dit aanbod nog passender te maken op hun scholen en bij welke toekomstige initiatieven een voldoende dekkend netwerk van passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen volgens hen gebaat zou zijn.

Deze tweede meting verschaft ons inzicht in de vorderingen tussen 2019 en 2023 en daarmee in de mate waarin wij in ons samenwerkingsverband op dit moment kunnen spreken van een 'dekkend netwerk' voor deze doelgroep. Tegelijkertijd geeft de meting een goede indruk van de opbrengsten van het genoemde project *Versterken onderwijs aan Hoogbegaafde leerlingen*. En van wat ons nog te doen staat op, voor en met de scholen.

Samenvattend kunnen we stellen:

We zijn onderweg, maar we zijn er nog niet. Hoewel scholen gedurende de projectperiode beduidend beter in staat lijken te zijn geraakt om dit passende aanbod te realiseren, geven zij ook aan nog hiaten te zien en puzzels te ervaren als het gaat om zaken als: voldoende draagvlak en plan- en formatieruimte om het HB-specialisme als vaste waarde neer te zetten binnen de school; het vinden van een antwoord op de intensievere onderwijsbehoeften van de zogenoemde 'dubbel bijzondere' leerlingen en idem op die van de exceptioneel hoogbegaafde leerlingen.

Met de huidige bevindingen kunnen en zullen wij als samenwerkingsverband ons voordeel doen. Zij dragen bij aan het verder richting geven aan toekomstige initiatieven om een dekkend netwerk te realiseren van passend onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen, als vanzelfsprekend onderdeel van passend onderwijs voor alle leerlingen in Zuid-Kennemerland.

Tot slot:

Heel veel dank aan de scholen die de moeite hebben genomen om deze vragenlijst (nogmaals) in te vullen. Door deze input kunnen wij gedragen vervolgstappen maken op de weg naar nog beter passend onderwijs. Speciale dank aan Sandra Schelfaut, voor haar belangrijke bijdrage aan het tot stand komen van dit tweede onderzoek en de uitwerking daarvan.

Willeke Heijkoop, projectleider Versterken onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen

**In 2023 hebben negen scholen de vragenlijst ingevuld die dit in 2019 niet hebben gedaan. Voor de zuiverheid van de meting hebben we de uitkomsten van deze 'bijvangst' niet verwerkt in dit verslag. Wij zien echter uit hun input eenzelfde beeld rijzen uit de tweede meting in de peilgroep.*

Achtergrond

In 2019 heeft SWV PO-ZK reguliere basisscholen in de regio Zuid-Kennemerland een vragenlijst voorgelegd met betrekking tot de actuele stand van zaken rondom het onderwijs aan meer- en hoogbegaafde (HB) leerlingen op onze scholen. Doel van het uitzetten van deze vragenlijst was om te achterhalen in hoeverre onze scholen zijn toegerust om deze doelgroep passend onderwijs te bieden en wat er volgens hen nodig is om dit nog beter en passender te kunnen doen.

Dit eerste onderzoek viel in de periode waarin samenwerkingsverbanden de mogelijkheid kregen tot het aanvragen van overheidssubsidie waarmee een beredeneerde extra impuls aan passend onderwijs voor HB-leerlingen kon worden gegeven. Binnen het aanbod van SWV PO-ZK werd toen al aandacht besteed aan passend onderwijs voor HB-leerlingen door middel van:

- Leerkrachtmiddagen rondom HB-gerelateerde thema's;
- Een opleiding tot Specialist meer- en hoogbegaafdheid voor professionals op onze scholen;
- Day a Weekschool (Een dag in de week peergroup-onderwijs voor HB-leerlingen uit groep 5 tot en met 8, in combinatie met een beredeneerd compact lesaanbod op de eigen school.)

De uitkomsten van de uitvraging van onze scholen over de mate waarin zij op dat moment in staat waren tot het bieden van passend onderwijs aan deze doelgroep én wat volgens hen nog nodig was om hiervoor (nog) beter toegerust te raken, hebben ons destijds voldoende inzicht verschaft om als SWV verder richting te geven aan het aanbod voor onze scholen op HB-gebied. En zo te komen tot een beter dekkend netwerk van passend onderwijs aan HB-leerlingen.

Met de aangevraagde en toegekende subsidie die hieruit is voortgevloeid – aangevuld met eigen middelen van het SWV - is gedurende de periode 2019-2023 in het kader van het project [Versterken onderwijs aan meer- en hoogbegaafde leerlingen](#) het volgende ingezet en ontwikkeld:

- Leerkrachtmiddagen rondom HB-gerelateerde thema's als vast onderdeel in ons aanbod;
- In totaal drie edities van de opleiding tot Specialist meer- en hoogbegaafdheid – dit wil zeggen dat de afgelopen jaren ruim 50 specialisten zijn opgeleid;
- Uitbreiding van Day a Weekschool tot 7 groepen van 18 leerlingen – dit wil zeggen dat jaarlijks 126 HB-leerlingen aanvullend passend onderwijs ontvangen in peergroups;
- De mogelijkheid voor scholen om een beroep te doen op drie hoogbegaafdheidexperts, die door het SWV extern zijn aangetrokken om scholen te ondersteunen en te adviseren bij complexere vraagstukken rondom passend aanbod voor HB-leerlingen;
- Drie edities van door deze externe HB-experts begeleide intervisiegroepen voor HB-specialisten op onze scholen;
- Op aanvraag teamscholing op maat door een van deze externe HB-experts;
- Drie edities van Peers4Parents (P4P) – waarbij ouders van HB-leerlingen met elkaar in gesprek gaan rondom opvoedvraagstukken, onder leiding van twee HB-experts, in de vorm van intervisie. De laatste serie P4P-avonden in samenwerking met het CJG ;
- Een groot congres over Hoogbegaafdheid voor alle basisscholen in ons werkgebied;
- Het faciliteren van ontmoeting en uitwisseling tussen HB-specialisten op onze scholen in de vorm van een Good Practice bijeenkomst en in aansluiting daarop de oprichting van een Kenniskring HB, voor en door HB-specialisten.

Uit de tweede meting onder de respondenten in 2019, kunnen wij afleiden op welke onderdelen onze inzet naar alle waarschijnlijkheid heeft geleid tot beter passend onderwijs voor HB-leerlingen én wat ervoor nodig is om hier nog verdere ontwikkeling in te realiseren.

Visie

Aan de basis van deze eerste vragenlijst in 2019 én de herhaling daarvan in 2023, lag en ligt de visie van Samenwerkingsverband PO-ZK op passend onderwijs aan meer en hoogbegaafde leerlingen. Deze visie is gedefinieerd vanuit een theoretisch kader over *Het denken over hoogbegaafdheid* (In het kort: diverse wetenschappelijke modellen en theorieën m.b.t. kenmerken van deze doelgroep en bewezen effectieve interventies in aanbod en aanpak voor deze doelgroep in en rond de onderwijssetting.)

Deze visie is **beknopt** weergegeven in onderstaand model: de **Schijf van 5 voor HB Onderwijs**.

Verkorte toelichting op de vijf onderdelen van deze Schijf van 5:

Visie op HB:	Gedragen door het hele schoolteam
Professionaliseren:	Professionalisering op het gebied van HB voor álle leden van het schoolteam
Signaleren:	Structurele signalering van HB-leerlingen in álle (jaar)groepen van de school
Compacten:	Een compact lesaanbod voor één of twee vakgebieden in álle groepen
Verrijken:	Een verrijkt lesaanbod voor één of twee vakgebieden in álle groepen

Een aantal vragen uit de vragenlijst uit 2019 en 2023 heeft expliciet betrekking op elementen uit deze **Schijf van 5 voor HB-onderwijs**. Deze vragen zijn in het onderzoek van 2019 verregaand uitgewerkt en direct gekoppeld aan de ondersteuningsniveaus die binnen het samenwerkingsverband worden onderscheiden als het gaat om passende begeleiding van specifieke doelgroepen, zo ook de doelgroep HB-leerlingen. *Als volgt uitgewerkt en hier verkort weergegeven:

1. Incidentele ondersteuning:
Geen structurele onderwijsaanpassingen voor HB-leerlingen, oplossingen op casusniveau.
2. Leerkracht gebonden ondersteuning:
Wél onderwijsaanpassingen in verlengde van Schijf van 5, maar leerkrachtafhankelijk ingezet.
3. Passende ondersteuning:
Er is passend aanbod voor HB-leerlingen in álle leerjaren, maar dit is niet toereikend voor álle HB-leerlingen.
4. Extra ondersteuning:
Er is passend aanbod voor álle typen HB-leerlingen in alle leerjaren, al dan niet in een gespecialiseerde deeltijd omgeving (zoals Day A Weekschool).

Hieruit valt op te maken dat het bij de adequate en bewezen vormen van ondersteuning, zoals deze zijn benoemd in de **Schijf van 5 voor HB-onderwijs**, altijd gaat om varianten van Passende ondersteuning en Extra ondersteuning.

Met andere woorden: Incidentele ondersteuning en Leerkracht gebonden ondersteuning worden **niet** beschouwd als voldoende passend voor HB-leerlingen.

Voor de uitwerking van de aan de **Schijf van 5 voor HB-onderwijs gerelateerde vragen van het onderzoek in 2019, verwijzen we naar de het onderzoeksverslag dat is gepubliceerd in 2019 en via de link die in de volgende paragraaf is opgenomen kan worden ingezien.*

Ook bij de tweede meting in 2023 zijn de vragen die betrekking hebben op **de Schijf van 5 voor HB-onderwijs** nader bekeken. In dit verslag is echter voor een iets minder gedetailleerde uitwerking gekozen, maar is vooral verwoord waar positieve ontwikkeling te zien is tussen de situatie in 2019 en die in 2023. Hierbij is vooral de mate beschreven waarin ondersteuning op de diverse gebieden die in de **Schijf van 5 voor HB-onderwijs** worden onderscheiden als passend kan worden beschouwd.

Uit de vergelijking tussen de uitkomsten van 2019 en 2023 is in één oogopslag te zien waar de voornaamste verschuivingen hebben plaatsgevonden en dus ook waar nog ruimte is voor verbetering.

Nulmeting 2019

We hebben ervoor gekozen om de uitkomsten van de nulmeting in 2019 niet nogmaals integraal op te nemen in dit verslag. Wel zijn deze uitkomsten vanzelfsprekend opgenomen in de vergelijking die we hebben gemaakt tussen de nulmeting en de tweede meting. Het volledige verslag van de nulmeting uit het onderzoek in 2019 is te vinden via onderstaande link:

[Visie op onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen](#)
[Passend onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen in Zuid-Kennemerland](#)

Tweede meting 2023

Toelichting

In 2019 hebben 84 reguliere basisscholen de vragenlijst ontvangen; daarvan hebben 59 scholen deze ingevuld en geretourneerd. Dat is iets meer dan 70 procent; dit heeft een voldoende representatief beeld opgeleverd van de actuele stand van zaken rondom passend onderwijs voor HB-leerlingen. Om de uitkomsten van de tweede meting in 2023 zoveel mogelijk één-op-één te kunnen vergelijken met die van de nulmeting, zijn de vragen uit 2019 nogmaals voorgelegd aan deze eerste 'peilgroep' van 59 scholen (inmiddels 58 als gevolg van fusie). De vergelijking van beide uitkomsten van deze peilgroep vormen de basis van dit verslag.

Daarnaast kregen 27 scholen die nog niet eerder de vragenlijst hadden ingevuld, deze bij de meting in 2023 toegestuurd. Dit heeft een 'bijvangst' opgeleverd van 9 respondenten. Deze bijvangst wordt los van deze tweede meting intern uitgewerkt om vertroebeling van de onderzoeksresultaten te voorkomen. De uitkomsten nemen wij wel mee in onze verdere planvorming.

Wij beschouwen de uitkomsten van dit onderzoek richtinggevend voor het ontplooiën van verdere initiatieven gericht op het ondersteunen van de scholen bij het bieden van passend aanbod aan meer- en hoogbegaafde leerlingen in de regio Zuid-Kennemerland.

Uitkomsten vergeleken

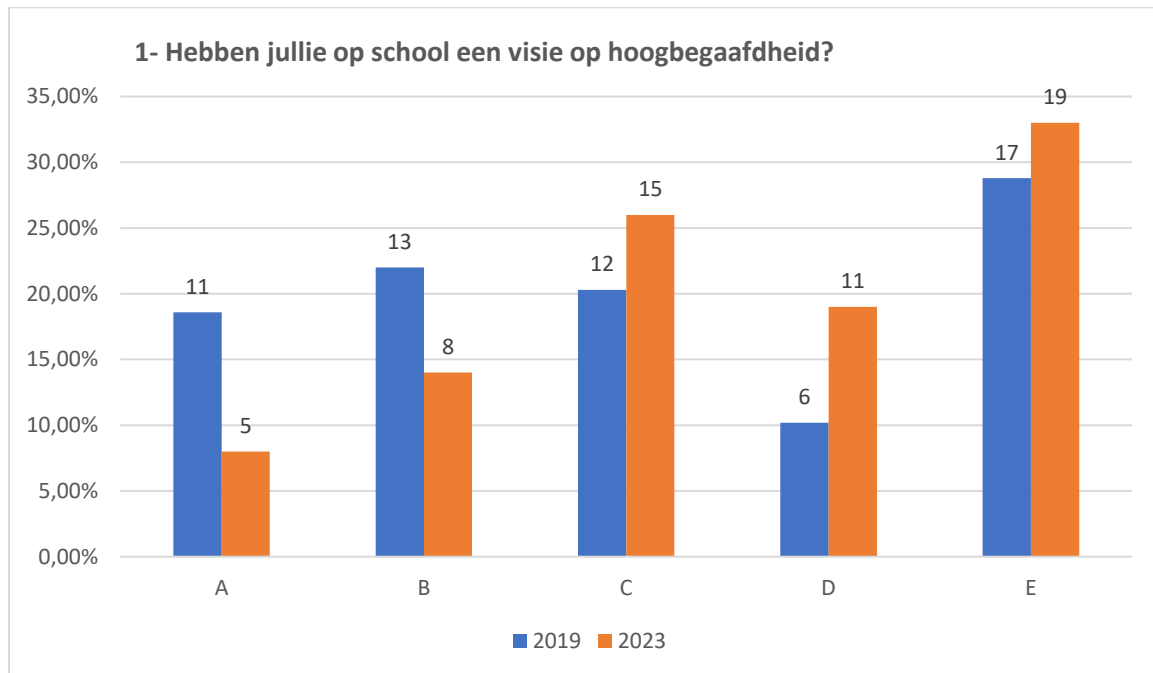
Toelichting

1. Deze vragenlijst is zoals gezegd in 2023 toegestuurd aan alle scholen die bij de eerste meting in 2019 hebben deelgenomen aan het onderzoek naar de stand van zaken m.b.t. onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen; van deze scholen was de respons 100% bij de tweede meting. Met dien verstande dat als gevolg van scholenfusie in de tussenliggende periode, niet 59 maar 58 scholen hebben gerespondeerd in 2023. Wij beschouwen de respons evenwel als valide voor dit onderzoek en de uitkomsten daarvan.
2. De uitkomsten zijn steeds in percentages weergegeven, deze hebben wij in de onderdelen van de grafieken omgezet in aantallen scholen voor de duidelijkheid.
(De minimale optische verschillen bij gelijke percentages in enkele tabellen zijn te verklaren uit het feit dat het aantal respondenten (de 100%) in de meting van 2019 in totaal 59 was en het aantal respondenten (de 100%) als gevolg van fusie in 2023 in totaal 58 was. Het betreft in beide metingen dezelfde scholen.)
3. Voor de vragenlijst in 2019 is gebruik gemaakt van de applicatie Google Forms. Om technische redenen m.b.t. toegankelijkheid, is in 2023 gebruik gemaakt van Microsoft Forms om de vragenlijsten te verspreiden. Beide leveren dezelfde informatie op, met als enige verschil dat Google Forms percentages nader definieert tot 1 decimaal achter de komma, terwijl Microsoft Forms hele percentages hanteert. We hebben er bij de uitwerking van de vergelijking tussen beide uitkomsten voor gekozen hele percentages te hanteren.
4. Zoals hierboven aangegeven, zijn de vragen die betrekking hebben op de **Schijf van 5 voor HB-onderwijs**, op minder gedetailleerde wijze uitgewerkt dan in 2019 is gebeurd. Wij denken dat deze uitwerking evenwel de vergelijkende conclusie adequaat en inzichtelijk weergeeft.
5. Bij enkele vragen is in de lijst van 2023 de optie **anders** opgenomen; dit om meer informatie te vergaren over behoeften en suggesties voor de verdere ontwikkeling van de ondersteuning op het gebied van passend onderwijs voor HB-leerlingen. Deze aanvullende informatie is bij de betreffende vragen apart uitgewerkt om vertroebeling in de vergelijking te voorkomen.
6. Tot slot hebben wij een greep meegenomen uit de respons op de optie 'overige opmerkingen m.b.t. deze vragenlijst'. Deze hebben we zoveel mogelijk thematisch geclusterd.

De vragen en antwoorden uit 2019 en 2023 plus uitwerking

1 - Hebben jullie een visie op hoogbegaafdheid?

- A. Wij hebben geen specifieke visie op hoogbegaafdheid
- B. De visie op hoogbegaafdheid verschilt per leerkracht
- C. Onze visie op hoogbegaafdheid wordt door het hele team gedragen
- D. Ieder teamlid onderwijst vanuit onze visie op hoogbegaafde leerlingen, signaleert daarbij ook de zogenoemde 'moeilijke doelgroep'
- E. Vanuit onze visie maken de hoogbegaafde leerlingen gebruik van de gevorderde ondersteuning en kunnen ze gebruik maken van een externe hoogbegaafdheidsvoorziening

Uitwerking vraag 1:

Bij **78%** van de scholen (antwoord C, D en E) wordt de visie op hoogbegaafdheid in **2023** gedragen door het gehele team; in **2019** was dat ruim **59%**.

In **2019** gaven **22%** van de scholen aan dat de visie op hoogbegaafdheid per leerkracht verschilt (antwoord B); in **2023** is dat nog maar bij **14%** van de scholen het geval.

Er zijn ook in **2023** nog scholen zonder specifieke visie op hoogbegaafdheid (antwoord A). In **2019** was dat een kleine **19%** van de scholen. In **2023** is dat gedaald naar **8%**.

Deze vraag heeft betrekking op het onderdeel Visie van de Schijf van 5 van HB-onderwijs:

De visie op HB-onderwijs wordt gedragen door het hele schoolteam

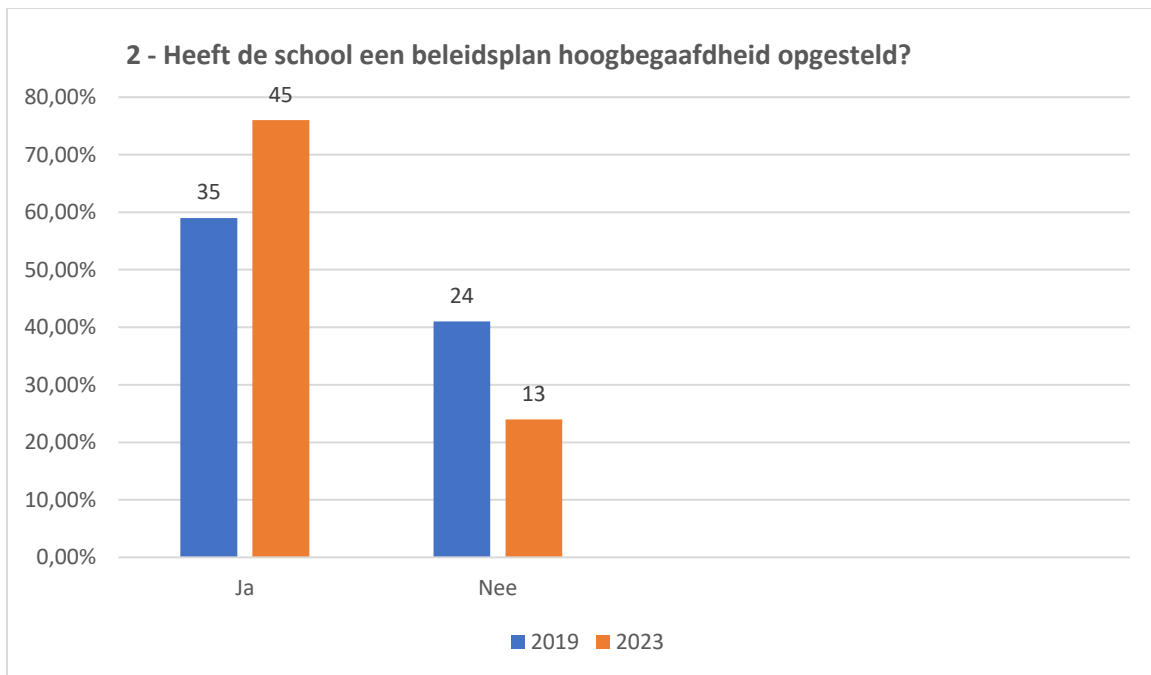
Dit is in 2023 in 78% van de scholen in de peilgroep het geval. (Antwoord C, D en E tezamen)

Oftewel op 45 van de 58 scholen is sprake van voldoende passend aanbod.

Binnen dit element van de Schijf van 5 is op iedere vorm van handelen op basis van een breed gedragen visie een toename te zien; bij 33% van de scholen maakt een externe voorziening (zoals DWS) deel uit van de visie.

2 - Heeft de school een beleidsplan hoogbegaafdheid opgesteld?

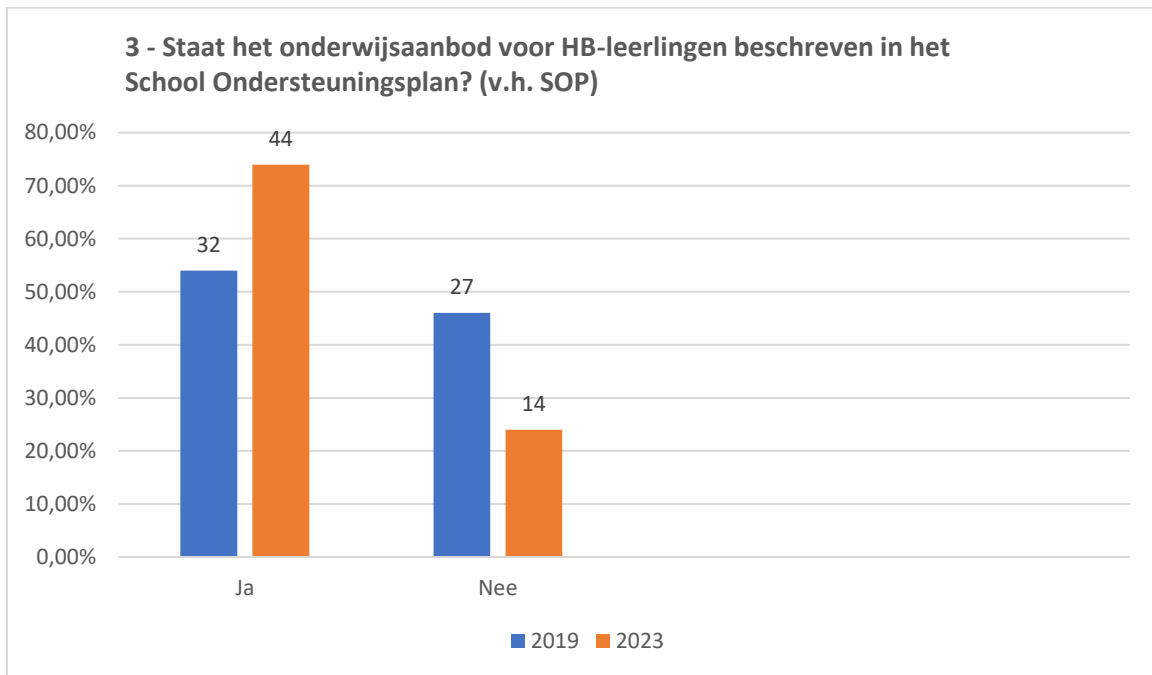
Ja/Nee

Uitwerking vraag 2:

In **2023** geeft **76%** van de scholen aan dat er door de school een **beleidsplan hoogbegaafdheid** is opgesteld (antwoord **Ja** van 45 scholen); in **2019** gold dit voor **59%** van de scholen (antwoord **Ja** van 35 scholen). Dat is een duidelijke toename van iets meer dan de helft van de scholen in **2019** naar driekwart van de scholen in **2023**.

3- Staat het onderwijsaanbod voor HB-leerlingen beschreven in het School Ondersteuningsplan? (SOP, voorheen Onderwijsprofiel) Ja/Nee

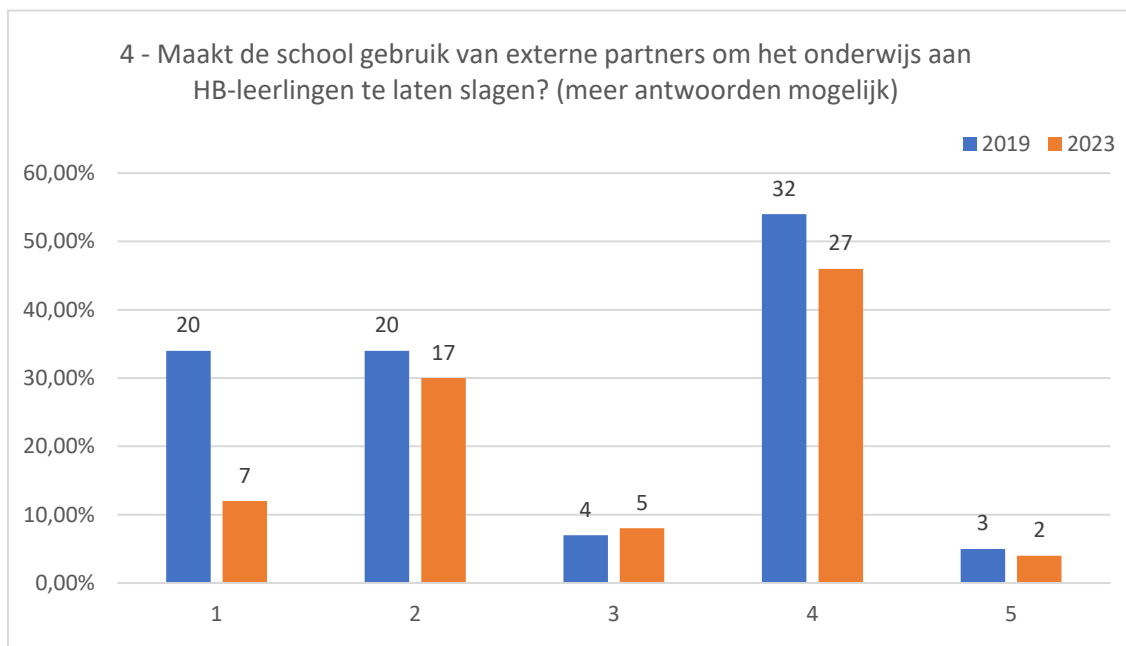

Uitwerking vraag 3:

In **2023** geeft **74%** van de scholen aan dat het onderwijsaanbod voor HB-leerlingen beschreven wordt in het School Ondersteuningsplan – SOP (antwoord Ja van 44 scholen); in **2019** gold dit voor **54%** van de scholen (antwoord ja van 32 scholen). Ook hier geldt dat er een toename te zien is van (ruim) de helft van de scholen in **2019** naar ongeveer driekwart van de scholen in **2023**.

4 - Maakt de school gebruik van externe partners om onderwijs aan HB-leerlingen te laten slagen?
(Meer antwoorden mogelijk.)

1. Nee
2. Externe deskundigen
3. Bestuur
4. Samenwerkingsverband
5. VO-scholen

Uitwerking vraag 4:

Externe partners	2019	2023	afname/toename	aantal scholen
Nee	34%	12%	afname 22%	20 / 7
Externe deskundigen	34%	30%	afname 4%	20 / 17
Schoolbestuur	7%	8%	toename 1%	4 / 5
Samenwerkingsverband	54%	46%	afname 8%	32 / 27
VO-scholen	5%	4%	afname 1%	3 / 2

In **2023** maken nog maar 7 scholen helemaal **geen gebruik van externe partners** om het onderwijs aan HB-leerlingen te laten slagen (antwoord 1), de overige 51 scholen doen dit dus wel; in **2019** maakten 20 scholen geen gebruik van externe partners, de overige 39 scholen deden dit destijds wel.

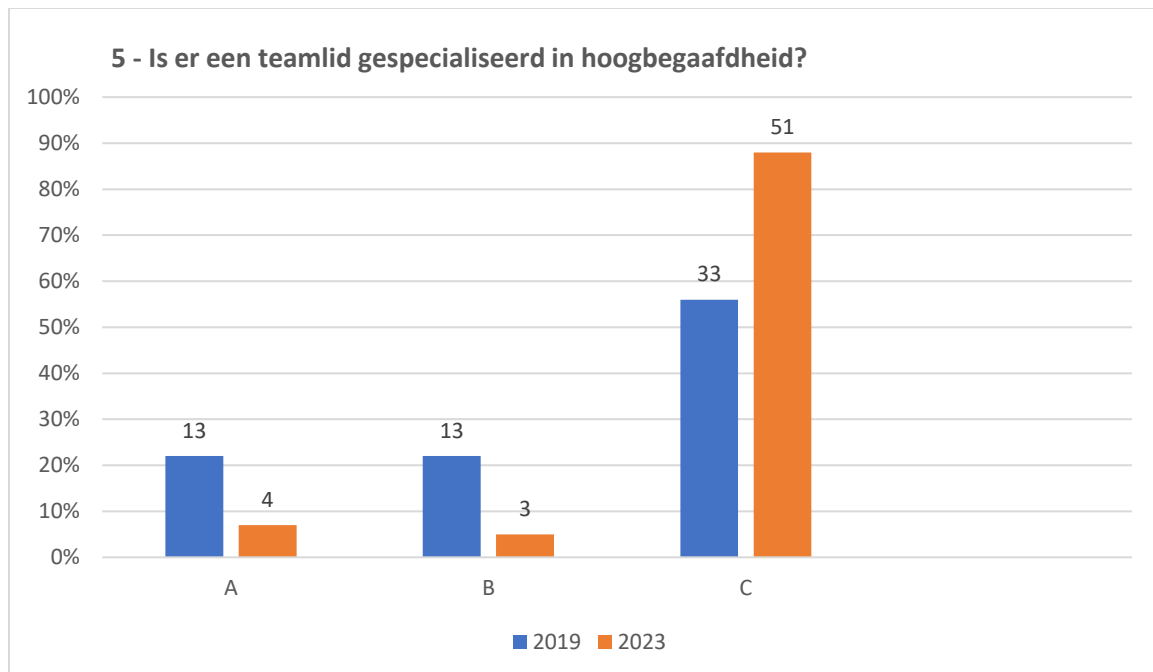
De mate waarin gebruik wordt gemaakt van de **diverse externe partners** (antwoord 2, 3, 4 en 5) verschilt in **2023** op onderdelen in geringe mate van de uitkomsten van **2019**.

In algemene zin kan worden geconcludeerd dat scholen anno **2023** **beduidend meer gebruik** maken van **externe deskundigheid** ten opzichte van **2019**.

NB: Het is niet met zekerheid te stellen of met de 'externe deskundigen' (antwoord 2) in 2023 – al dan niet deels – wordt gedoeld op de externe HB-specialisten van het Samenwerkingsverband; in 2019 was dit nog geen optie. Dit vertekent de uitkomst mogelijk licht.

5 - Is er een teamlid gespecialiseerd in hoogbegaafdheid?

- A. Ja, minstens één teamlid met praktijkervaring, zonder gerichte opleiding
- B. Nee
- C. Ja, minstens één teamlid dat middels opleiding of nascholing gespecialiseerd is in hoogbegaafdheid

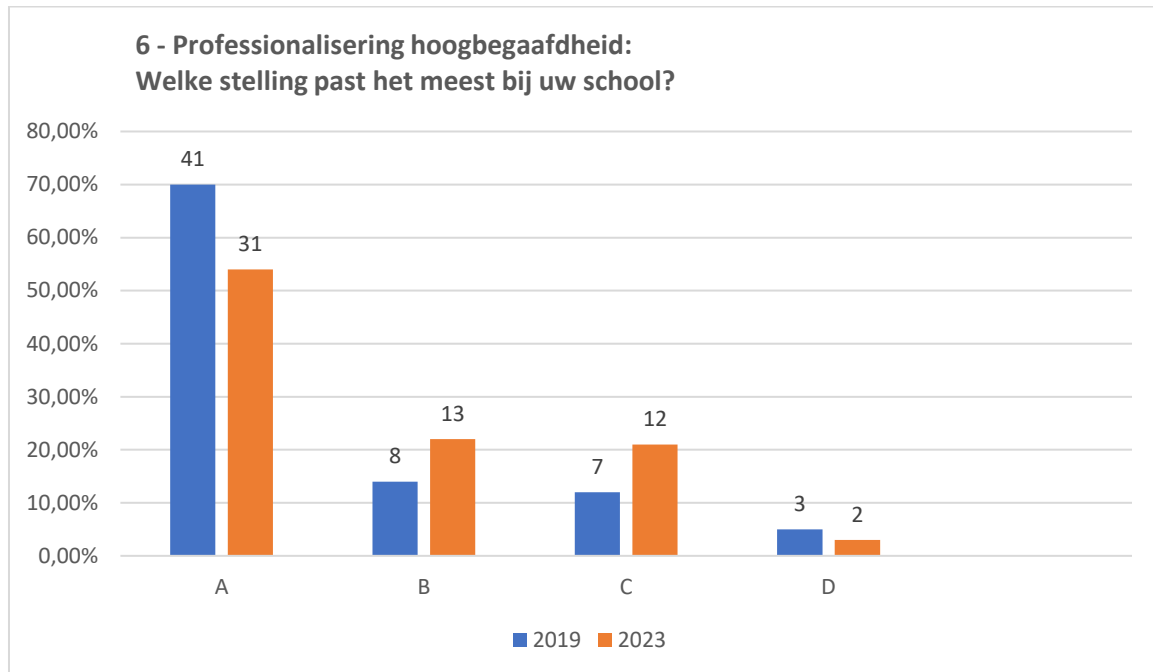
Uitwerking vraag 5:

In **2023** is er op **95%** van de scholen ten minste één teamlid gespecialiseerd in hoogbegaafdheid. (antwoord A en C van 55 scholen in totaal); in **2019** was dit bij **78%** van de scholen het geval (antwoord A en C van 46 scholen in totaal).

Op slechts **5%** van de scholen is anno **2023** niemand in de school gespecialiseerd in hoogbegaafdheid (antwoord B van 3 scholen); in **2019** was dit nog op **22%** van de scholen het geval (antwoord B van 13 scholen). **Ergo:** Veruit de meeste scholen hebben anno **2023** een in HB gespecialiseerd teamlid in huis, van wie het merendeel expliciet geschoold is op HB-gebied.

6 - Professionalisering hoogbegaafdheid: Welke stelling is het meest passend bij uw school?

- A. Wij hebben geen professionaliseringsplan op het gebied van het begeleiden van HB-leerlingen.
- B. Wij hebben een professionaliseringsplan op het gebied van het begeleiden van HB-leerlingen en het is wisselend of vrijblijvend of collega's deelnemen aan deze professionalisering.
- C. Wij hebben een professionaliseringsplan op het gebied van het begeleiden van HB-leerlingen en iedereen neemt ook deel aan deze professionalisering.
- D. Wij hebben een professionaliseringsplan op het gebied van het begeleiden van HB-leerlingen en iedereen neemt ook deel aan deze professionalisering. De professionalisering is niet langer op basiskennis en vaardigheden gericht, maar richt zich op gevorderde professionalisering.

Uitwerking vraag 6:

In **2023** geeft **46%** van de scholen aan een **professionaliseringsplan** te hebben op het gebied van het begeleiden van HB-leerlingen (antwoord B, C en D van in totaal 27 scholen); in **2019** was dat op **31%** van de scholen het geval (antwoord B, C en D van in totaal 18 scholen).

Het aantal scholen dat in het geheel **geen professionaliseringsplan** heeft op het gebied van HB, afgenomen van **70%** in **2019** (antwoord A van 41 scholen) naar **54%** (antwoord A van 31 scholen) in **2023**. **Ergo:** Bijna de helft van de scholen heeft in **2023** een professionaliseringsplan HB.

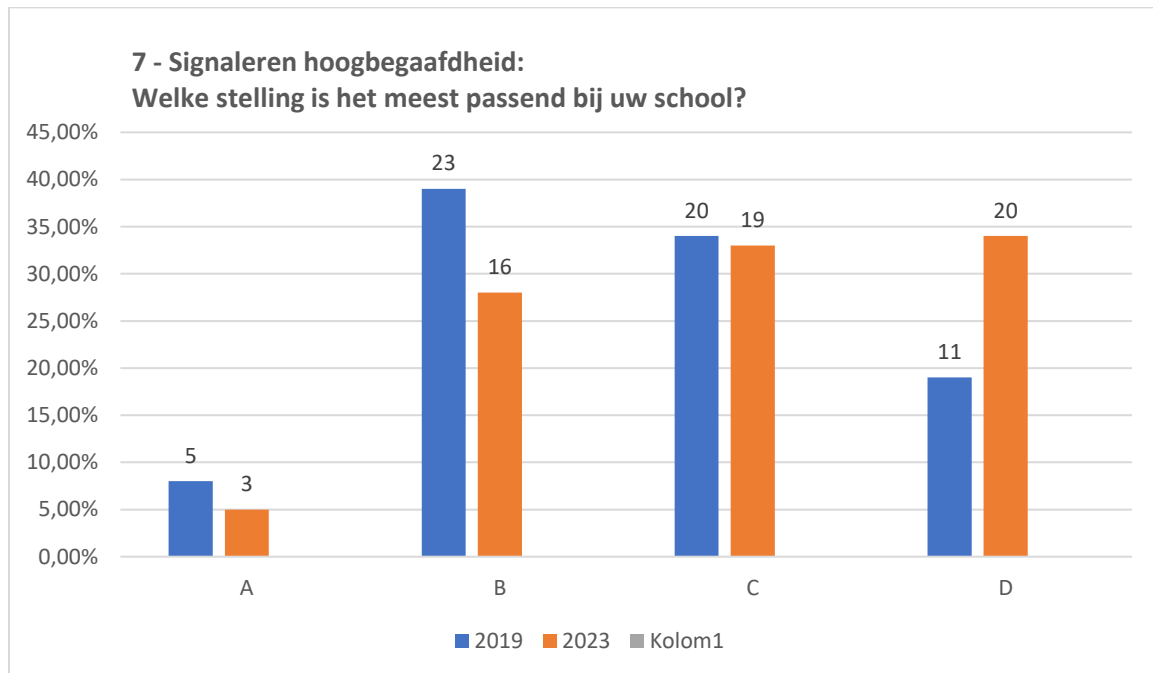
Deze vraag heeft betrekking op het onderdeel Professionaliseren van de Schijf van 5 van HB-onderwijs: Professionalisering op het gebied van HB voor alle leden van het schoolteam

Er is in **2023** sprake van een – een minder of meer verregaand - professionaliseringsplan op 46% van de scholen. (antwoorden B, C en D tezamen) Op 24% van de scholen neemt ieder teamlid hieraan deel (antwoord C en D tezamen) en is dus sprake van voldoende passend aanbod; op de overige 22% van de scholen is deelname wisselend en/of vrijblijvend.

Er is op slechts 3% van de scholen sprake van gevorderde professionalisering, verdergaand dan basiskennis en vaardigheden. (antwoord D)

7 - Signaleren hoogbegaafdheid: Welke stelling is het meest passend bij uw school?

- A. Niemand voert structureel signalering uit van HB-leerlingen.
- B. Wij voeren soms signalering uit van HB-leerlingen, maar dit is per leerkracht afhankelijk en niet structureel.
- C. Wij voeren structureel signalering van HB-leerlingen uit voor alle groepen (1 t/m 8)
- D. Wij voeren structureel signalering van HB-leerlingen uit voor alle groepen (1 t/m 8). Bovendien signaleren wij "moeilijke doelgroepen" (denk aan: onderpresteerders, faalangstige leerlingen, perfectionistische leerlingen...)'.

Uitwerking vraag 7:

In **2023** geeft **67%** van de scholen aan **structurele signalering van HB** uit te voeren in de groepen 1 tot en met 8 (antwoord C en D van in totaal 39 scholen); **2019** gold dit voor **53%** van de scholen (antwoord C en D van 31 scholen). Een duidelijke toename.

Waar deze signalering op in **2019** nog **leerkrachtafhankelijk** wordt genoemd op **39%** van de scholen; is dat in **2023** nog op **28%** van de scholen het geval.

In **2023** meldt nog **5%** van de scholen dat er **geen enkele vorm van structurele signalering van HB** wordt uitgevoerd (antwoord A van 3 scholen); in **2019** was dit nog **8%** (antwoord A van 5 scholen). Op **95%** van de scholen wordt in **2023** dus een vorm van signalering HB uitgevoerd, in de meeste gevallen betreft dit een structurele vorm.

Deze vraag heeft betrekking op het onderdeel Signaleren van de Schijf van 5 van HB-onderwijs:

Structurele signalering van HB-leerlingen in alle (jaar)groepen van de school

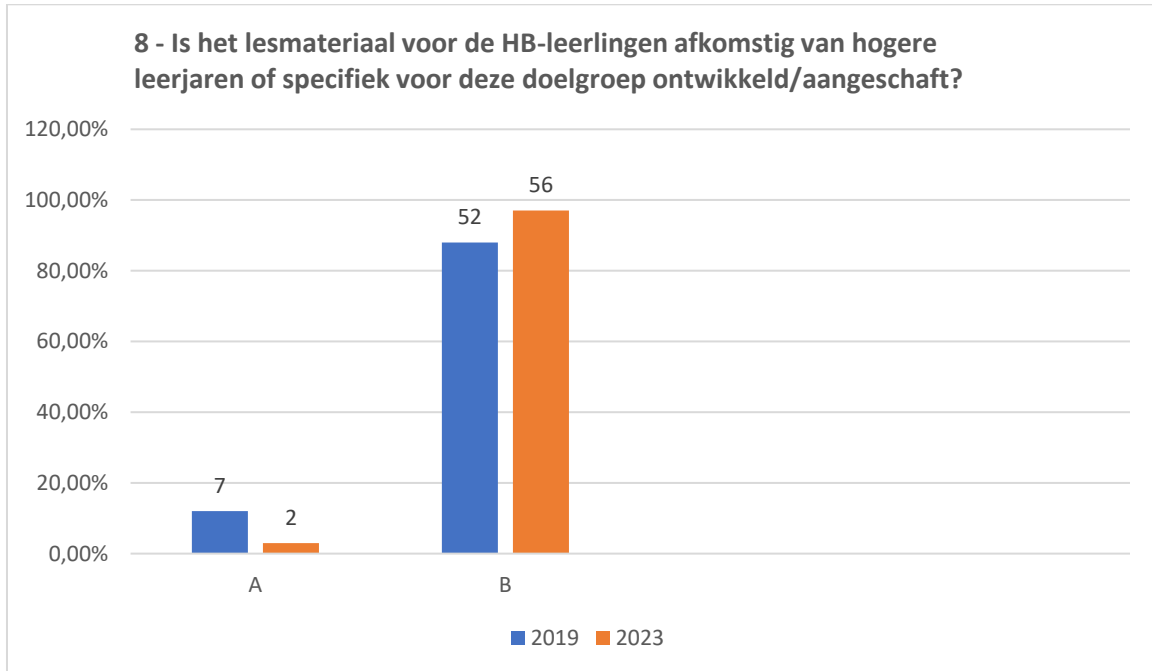
Dit is in **2023** inmiddels op **67%** van de scholen in de peilgroep het geval. Ofte wel 39 van de 58 scholen. (antwoorden C en D tezamen)

Daarbij worden de 'moeilijke doelgroepen' in **2023** op **34%** van de scholen gesignaleerd. (antwoord D)

Dit is een sterke toename ten opzichte van de situatie in **2019** toen dit nog voor op **19%** van de scholen gold.

8 - Is het geomateriaal voor de HB-leerlingen afkomstig van hogere leerjaren of specifiek voor deze doelgroep ontwikkeld/aangeschaft?

- A. Het lesmateriaal is afkomstig van hogere leerjaren.
- B. Het lesmateriaal is specifiek ontwikkeld/aangeschaft voor hoogbegaafde leerlingen.

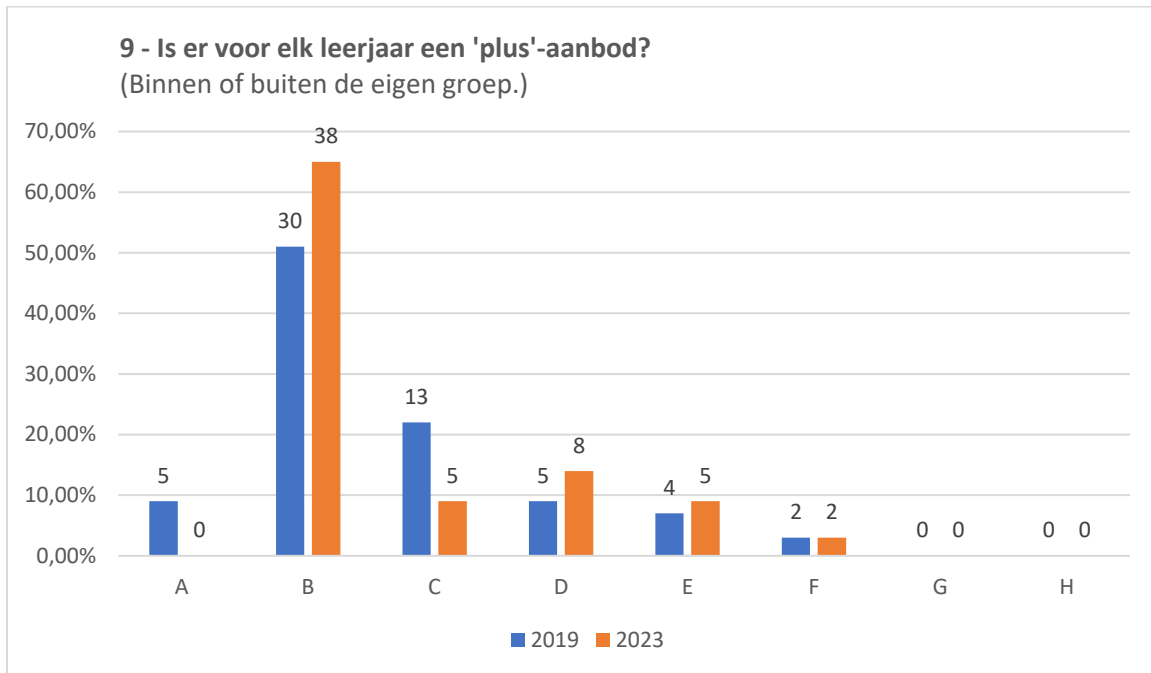

Uitwerking vraag 8:

In **2023** geeft maar liefst **97%** van de scholen aan dat **lesmateriaal specifiek is ontwikkeld en/of aangeschaft** voor hoogbegaafde leerlingen (antwoord B van 56 scholen); in **2019** was dit op **88%** van de scholen het geval (antwoord B van 52 scholen). Er zijn dus in **2023** nog maar heel weinig scholen die geen specifiek op HB-gericht materiaal in huis hebben. Hieruit valt overigens niets af te leiden over de mate waarin er in algemene zin sprake is van specifieke inzet op HB-gebied op deze scholen.

9 - Is er voor elk leerjaar een 'plus'-aanbod? (Binnen of buiten de eigen groep.)

- A. Nee
- B. Ja, vanaf groep 1 t/m 8
- C. Ja, vanaf groep 2 t/m 8
- D. Ja, vanaf groep 3 t/m 8
- E. Ja, vanaf groep 4 t/m 8
- F. Ja, vanaf groep 5 t/m 8
- G. Ja, vanaf groep 6 t/m 8
- H. Ja, in groep 7 & 8

Uitwerking vraag 9:

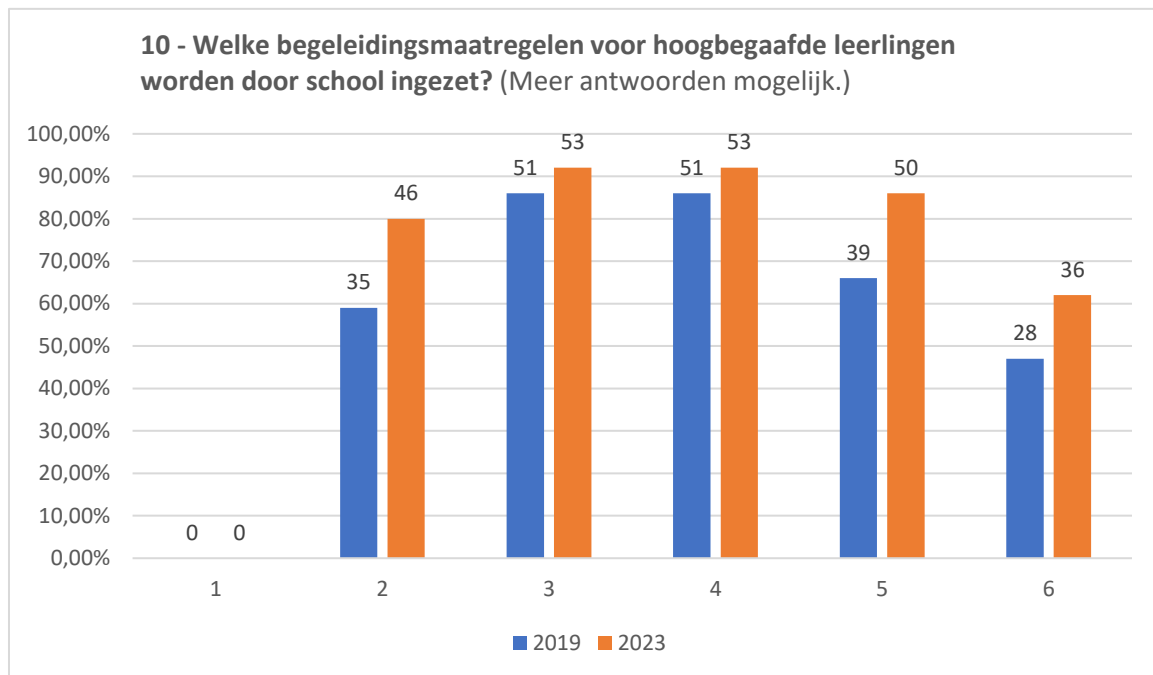
In **2023** is er **geen enkele school** die geheel **geen plusaanbod** biedt. (Antwoord A); in **2019** gaf nog een kleine **9%** aan geen enkele vorm van plusaanbod te verzorgen. (Antwoord A van 5 scholen).

Van de ondervraagde scholen geeft in **2023** twee derde deel - **65%** - aan **plusaanbod** te verzorgen **voor de groepen 1 tot en met 8**. (Antwoord B van 38 scholen); in **2019** was dit nog iets meer dan de helft - **51%**. (Antwoord B van 30 scholen).

In **2023** biedt **30%** van de scholen **pas vanaf groep 5 of later een plusaanbod**. (Antwoord C, D, E of F van 20 scholen); dat gold in **2019** nog voor **41%** van de scholen. (Antwoord C, D, E of F van 24 scholen). Nog steeds geen enkele school start pas in groep 6 met extra aanbod.

10 - Welke begeleidingsmaatregelen voor hoogbegaafde leerlingen worden door school ingezet?
(Meer antwoorden mogelijk.)

1. Geen specifieke begeleiding
2. Versnellen
3. Compacten
4. Verrijkingsonderwijs binnen de groep
5. Verrijkingsonderwijs buiten de groep (plusklas)
6. Day A Weekschool

Uitwerking vraag 10:

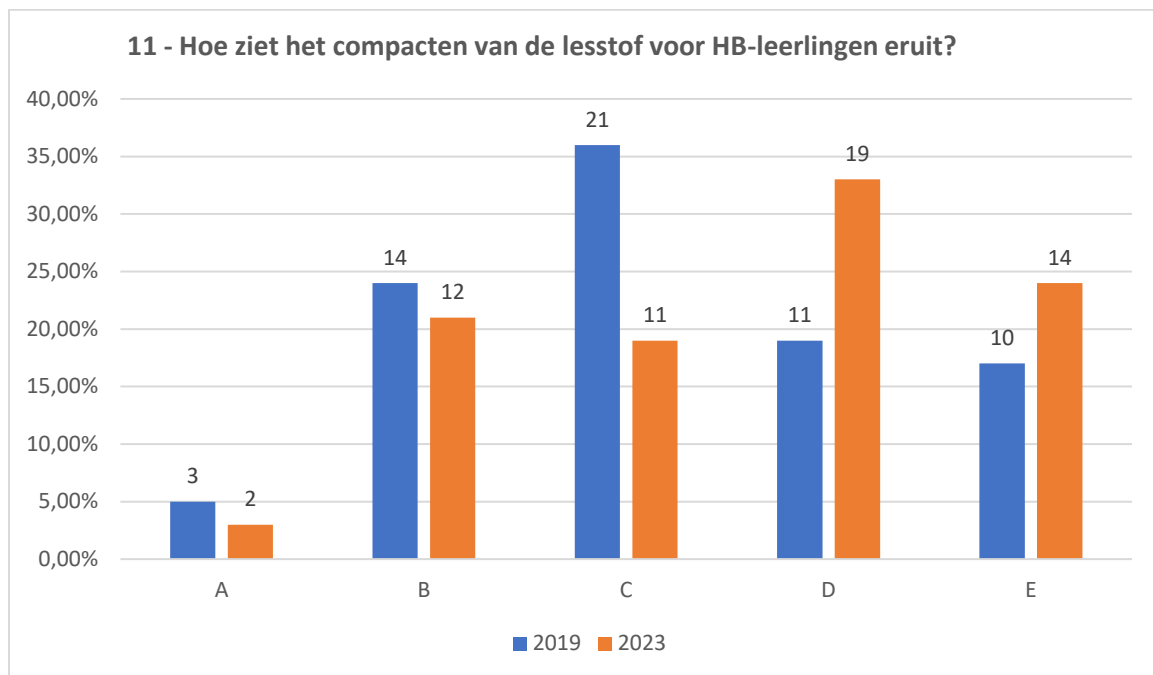
Begeleidingsmaatregelen	2019	2023	afname/toename	aantal scholen	
Geen begeleiding	0%	0%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Versnellen	59%	80%	toename 21%	35	46
Compacten	86%	92%	toename 6%	51	53
Verrijken in groep	86%	92%	toename 6%	51	53
Verrijken buiten groep	66%	86%	toename 20%	39	50
Day a Week School	47%	62%	toename 15%	28	36

Met name het percentage scholen dat aangeeft **versnellen** (van leerlingen naar een hogere groep) als begeleidingsmaatregel in te zetten, is de afgelopen jaren sterk gestegen, van **59%** in **2019** naar **80%** in **2023**. Voor **compacten** en **verrijken in de groep** lag dit percentage al hoog; dit is in **2023** nog verder toegenomen tot het overgrote deel van de scholen – **92%**.

Het aantal scholen dat **verrijking buiten de groep** verzorgt, is in **2023** beduidend hoger dan in **2019**; dit gebeurt inmiddels op 50 van de 58 scholen – **86%**. Ook het percentage scholen dat deelneemt aan DWS is flink gestegen in **2023**; dit geldt voor bijna een twee derde deel van de scholen – **62%**.

11 - Hoe ziet het compacten van de lesstof voor hoogbegaafde leerlingen eruit?

- A. Wij compacten de lesstof niet
- B. De HB-leerlingen volgen het reguliere onderwijsaanbod en afhankelijk van de leerkracht wordt de lesstof ge-compact.
- C. De HB-leerlingen volgen het reguliere onderwijsaanbod en in groep 1 t/m 8 wordt de lesstof voor één of twee vakgebieden compact aangeboden.
- D. Ieder team lid compact de lesstof voor HB-leerlingen op drie of meer vakgebieden en er is verdergaande differentiatie (in leerdoelen, weektaak, instructie etc.) met een verdergaand verrijkingsaanbod in en/of buiten de groep.
- E. De hoogbegaafde leerlingen maken gebruik van Day a Weeschool, de lesstof wordt ge-compact binnen de overige vier schooldagen.

Uitwerking vraag 11:

In **2023** geeft nog maar **3%** van de scholen aan dat de lesstof voor HB-leerlingen **niet compact** wordt aangeboden; in **2019** gold dit voor **5%** van de scholen.

In **2023** geeft **21%** van de scholen aan dat HB-leerlingen het **reguliere onderwijsaanbod** volgen en dat het **leerkrachtafhankelijk** is of **lesstof compact** wordt aangeboden, dit is een lichte afname ten opzichte van **2019** toen dit nog voor **24%** van de scholen gold.

In **2019** bood ruim een derde van de scholen een **compact aanbod voor** – niet meer dan - **één of twee vakken**, in combinatie met het **reguliere onderwijsaanbod**, in **2023** verzorgen vrijwel even zoveel scholen een **compact lesaanbod op drie of meer gebieden**, in combinatie met **verdergaande differentiatie en verrijkingsaanbod buiten de groep**.

In **2023** gaan HB-leerlingen op ongeveer een kwart van de scholen – **24%** - naar **DWS** en ontvangen zij de overige dagen een **compact lesprogramma**. In **2019** gaf **17%** van de scholen dit aan.

NB: Hier is een incongruentie te zien met de respons op de vorige vraag; daarbij gaf 62% van de scholen aan gebruik te maken van DWS (36 scholen). Dit percentage past beter bij de cijfers die wij hierover intern hebben: anno 2023 maken in totaal 46 scholen gebruik van DWS. (Niet alle deelnemende scholen hebben input voor deze vragenlijst gegeven.) Een mogelijke verklaring voor deze incongruentie is dat een deel van de respondenten bij vraag 11 DWS onder optie D heeft geschaard: verrijkingsaanbod buiten de groep.

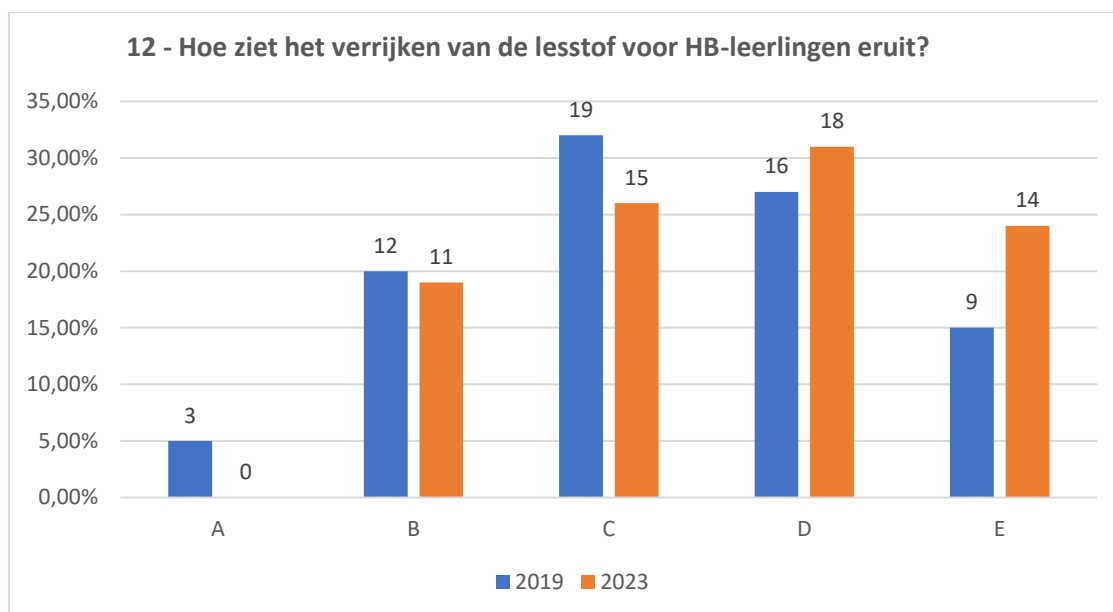
Deze vraag heeft betrekking op het onderdeel Compacten van de Schijf van 5 van HB-onderwijs:
Een compact lesaanbod voor één of twee vakgebieden in alle groepen

Antwoord C, D en E verwijzen alle drie naar een – minder of meer verregaande – vorm van compacten als begeleidingsvorm voor HB-leerlingen. In 2019 gebeurde dit op in totaal 72% van de ondervraagde scholen, ofte wel 42 scholen. In 2023 is dit percentage licht gestegen naar 76% ofte wel 44 scholen. Hier is dus sprake van passende ondersteuning.

Binnen dit element van de Schijf van 5 is echter een sterke verschuiving te zien waar het gaat om de **stelselmatigheid** én de **mate** van compacten en de bijbehorende differentiatie en verrijking. Deze is sterk toegenomen tussen 2019 en 2023. Bovendien kiezen meer scholen voor deelname aan DWS in 2023. Er is dus een kwantitatieve verschuiving te zien in het type ondersteuning van passend naar extra ondersteuning.

12 - Hoe ziet het verrijken van de lesstof voor hoogbegaafde leerlingen eruit?

- A. Wij verrijken de lesstof niet
- B. De HB-leerlingen volgen het reguliere onderwijsaanbod en afhankelijk van de leerkracht wordt de lesstof verrijkt.
- C. De HB-leerlingen volgen het reguliere onderwijsaanbod en in alle leerjaren wordt de lesstof op één of twee vakgebieden verrijkt.
- D. Ieder teamlid verrijkt de lesstof voor HB-leerlingen voor drie of meer vakgebieden, dit in combinatie met een verdergaande differentiatie en een verdergaand ondersteuningsaanbod in en/of buiten de groep. Deze aanpassing is voor een grote groep HB-leerlingen toereikend, maar voor een deel niet (exceptioneel HB en/of dubbel bijzonder).
- E. De HB-leerlingen kunnen gebruik maken van zeer gespecialiseerde ondersteuning, die naast het volledig compacten en het verrijken van de lesstof op drie of meer vakgebieden, geboden wordt op het gebied van gedragsproblematiek en leerproblematiek. Ook een voorziening als Day a Week school valt onder deze gespecialiseerde ondersteuning.

Uitwerking vraag 12:

In **2023** bieden **alle scholen** een vorm van verrijking aan hoogbegaafde leerlingen; in **2019** gold nog voor **5%** van de scholen dat er helemaal geen sprake was van verrijking van de lesstof.

De mate van leerkrachtafhankelijkheid is nagenoeg gelijk gebleven; dit is nog altijd op ongeveer een vijfde deel van de scholen het geval.

In **2019** gaven **74%** van de scholen aan dat de **reguliere lesstof** wordt gevolgd en dat de **lesstof voor één of meer vakgebieden verrijkt** wordt aangeboden op enigerlei wijze. (Antwoord C, D en E). In **2023** was dat bij **81%** van de scholen het geval.

Deze vraag heeft betrekking op het onderdeel Verrijken van de Schijf van 5 van HB-onderwijs:

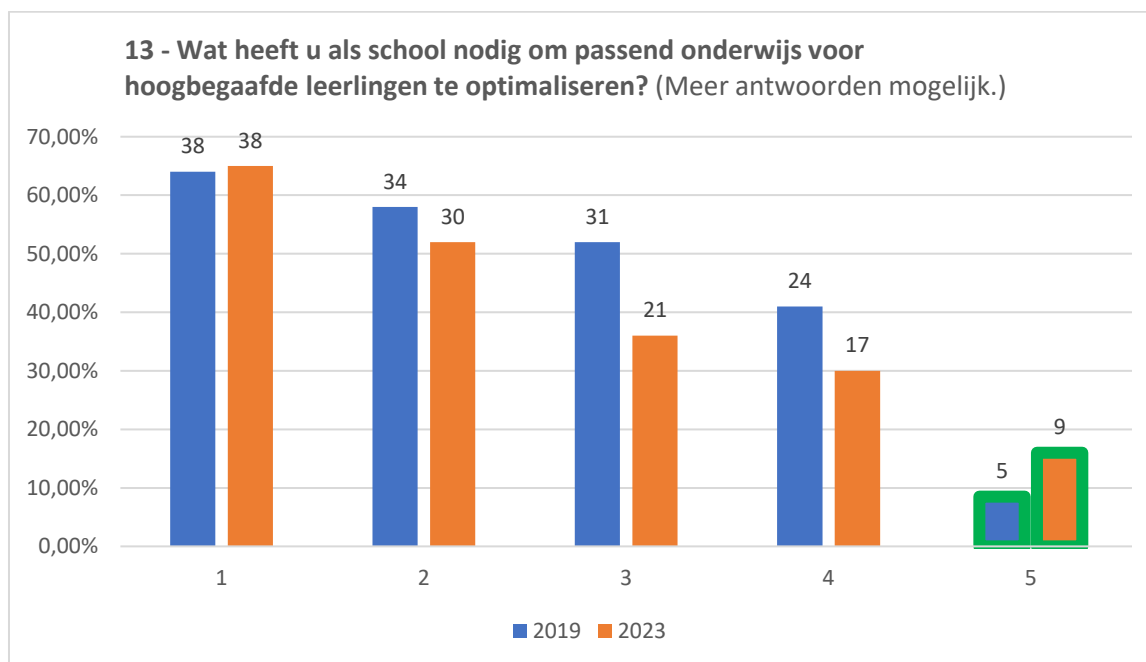
Een verrijkt lesaanbod voor één of twee vakgebieden in alle groepen

Hoewel de totale mate van verrijking niet heel sterk is toegenomen, is de vorm waarin dit gebeurt duidelijk opgeschoven in de richting van meer compact en verrijkt aanbod, in combinatie met verdergaande gespecialiseerde ondersteuning, waaronder ook een voorziening als DWS valt. Ook is er in toenemende mate binnen die ondersteuning oog voor gedragsaspecten.

Er is dus een verschuiving te zien richting meer passende én extra ondersteuning.

13 - Wat heeft u als school nodig om passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen te optimaliseren? (Meer antwoorden mogelijk.)

1. Scholing van het personeel
2. FTE, meer formatie om een teamlid als HB Specialist in te zetten
3. Materiaal, speciaal geschikt voor hoogbegaafde leerlingen
4. Coaching
5. **Anders, namelijk..... (Toelichting onder deze grafiek.)**

Uitwerking vraag 13:

Nodig voor optimaliseren aanbod	2019	2023	Afname/toename	Aantal scholen	
Scholing van personeel	64%	65%	Toename 1%*	38	38*
FTE	58%	52%	Afname 6%	34	30
Materiaal	53%	36%	Afname 17%	31	21
Coaching	41%	30%	Afname 9%	24	17

*aantal scholen gelijk a.g.v. lichte afwijking totaal aantal scholen bij beide metingen in 59 in 2019 en 58 in 2023

De mate waarin scholen aangeven behoefte te hebben aan **meer scholing van personeel**, is in **2019** en **2023** de facto gelijk gebleven. Deze behoefte blijft groot, **64%** respectievelijk **65%** van de scholen benoemt dit. Ook bij de keuze voor **anders** wordt **scholing** meermaals genoemd.

De behoefte aan **FTE** is eveneens groot; zij het licht afgenomen van **58%** in **2019** naar **52%** in **2023**. Ook bij de keuze voor **anders** wordt **FTE** een aantal keer genoemd.

Passende materialen voor HB-leerlingen wordt in **2019** door **53%** van de scholen genoemd; in **2023** is dit afgenomen naar **36%**. Ook bij de keuze voor **anders** wordt **materialen** een aantal keer genoemd.

De behoefte aan **coaching** bij de afstemming op HB-leerlingen wordt in **2019** door **41%** van de scholen genoemd; in **2023** is dit percentage afgenomen tot **30%**. Ook bij de keuze voor **anders** wordt coaching enkele keren genoemd.

Opmerkingen van scholen uit de peilgroep – tweede meting (2023) - op optie Anders bij vraag 13
Antwoorden die in feite een van de vier genoemde opties inhouden, zijn zoveel mogelijk geclusterd.

Antwoorden die vallen onder de optie **Scholing van personeel**

- Lezingen over HB voor het hele team

Antwoorden die vallen onder de optie **FTE**

- Continuïteit van in te zetten personeel (i.p.v. invallen bij ziekte collega's)
- Gezien de lage schoolweging (20,11) is er meer formatie nodig voor de HB-specialist
- Coaching on the job zou welkom zijn, zo ook extra handen zodat HB-specialist de lijnen nog beter kan uitzetten en leerlingen regelmatig feedback kan geven

Antwoorden die vallen onder de optie **Materiaal**

- Vooral in de lagere groepen 1 t/m 3 voldoende materiaal/handvatten
- Materiaal en verrijking bij de IPC-thema's

Antwoorden die vallen onder de optie **Coaching**

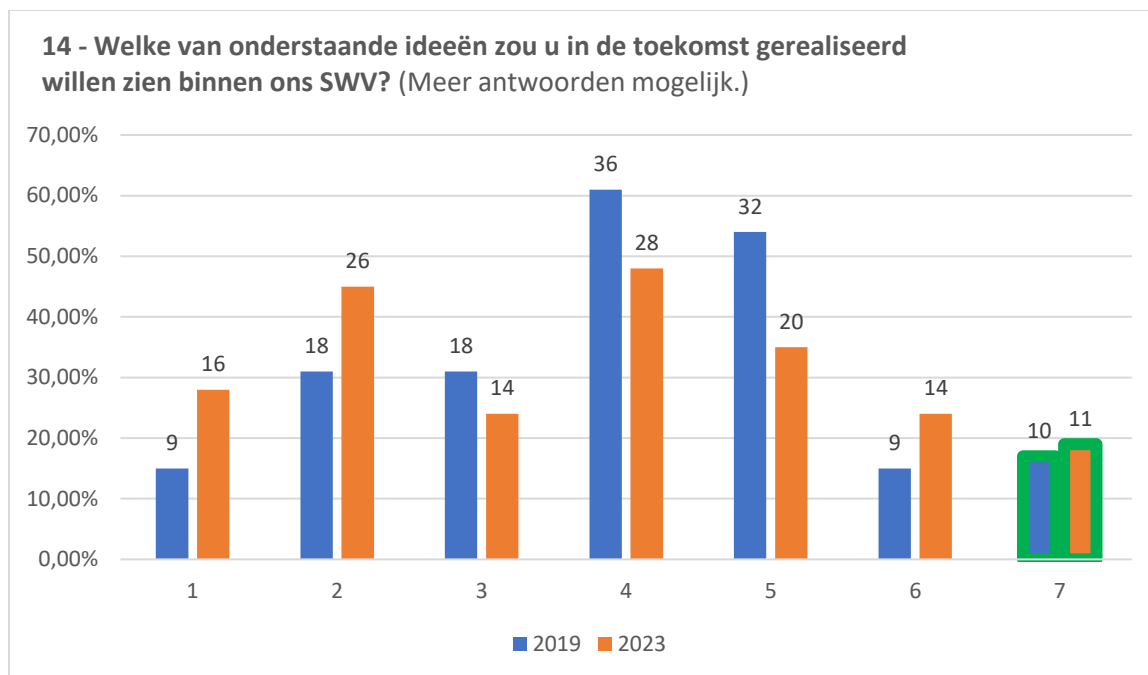
- Coaching van leerkrachten en tijd om de veranderingen in aanpak te borgen
- Leerkrachten voelen zich nog niet altijd competent om verdieping en verbreding in de groep aan te bieden via bijvoorbeeld BLOOM. Ook hier is het de uitdaging maatwerk te bieden voor leerkrachten in de vorm van coaching en scholing
- Het team is geschoold, maar er moet een verdieping plaats vinden vanwege wisselingen van leerkrachten. Leerkrachten hebben vooral ondersteuning nodig bij het organisatorische deel

Overige antwoorden

- Kennis die je in huis kan halen bij cases. Maar soms ook praktisch iemand die iets opzet met/voor een (groep) leerlingen. Hulp bij jonge kinderen. Ik denk dat het fijn is als je in specifieke gevallen gewoon tijdelijk iemand in huis kan hebben die je op weg helpt en werk uit handen neemt. Dan ben je als leerkracht en kind echt geholpen.
- Buiten de FTE hebben we een HB-specialist nodig die verder kan met de weg die we zijn ingeslagen. Maar vooral ook het beleidsplan weer up-to-date kan maken. Een nieuw signaleringssysteem kan invoeren.
- Met coaching (optie 4) bedoelen we coaching van leerlingen en leerkrachten. Vraagstukken bij een dubbel bijzondere leerling, zou het fijn zijn als er duidelijkheid is waar je en bij wie terecht kunt voor informatie, hulp en ondersteuning.
- Wanneer een school achteruitgaat in leerlingen, de HB Specialist op deze school toch haar werk kan blijven doen als deze uit een ander potje betaald kan worden dan uit de Fte's die de school krijgt op basis van het aantal leerlingen. Wanneer dit losgekoppeld wordt, kan het passend onderwijs aan HB-leerlingen beter gewaarborgd blijven.
- Laagdrempelige, makkelijk vindbaar info-punt waar ouders opvoedvragen kunnen stellen t.a.v. emotionele, sociale, motorische ontwikkeling en vrijetijdsbesteding van hun kind.
- Een mogelijkheid van een basisschool voor "24/7" HB onderwijs - want het blijkt toch dat juist voor de hele hoogbegaafde leerlingen het niet haalbaar is om zowel sociaal emotioneel, cognitief en "leren-leren" technisch gezien te bieden wat ze nodig hebben, terwijl je daarnaast nog een groep hebt met andere kinderen. Zij hebben - net als zeer zwakbegaafde kinderen - echt een andere ondersteuningsbehoefte.

14 - Welke van onderstaande ideeën zou u in de toekomst gerealiseerd willen zien binnen ons Samenwerkingsverband? (Meer antwoorden mogelijk.)

1. Voltijds HB-onderwijs voor leerlingen van groep 1 tot en met 8
2. Een speciale voorziening voor dubbel-bijzonder hoogbegaafde leerlingen
3. Day a Week school voor leerlingen in groep 1 t/m 4
4. Een expertisepool voor scholen die ondersteuning nodig hebben op het gebied van hoogbegaafdheid
5. Iedere school heeft zijn eigen specialist hoogbegaafdheid
6. Ik ben tevreden met de huidige voorzieningen binnen het samenwerkingsverband
7. ***Anders, namelijk... (Toelichting onder deze grafiek)**

Uitwerking vraag 14:

Behoeften/suggesties toekomst	2019	2023	Afname/toename	Aantal scholen	
Voltijds HB voor 1 t/m 8	15%	28%	Toename 13%	9	16
Voorziening 'dubbel bijzonder'	31%	45%	Toename 14%	18	26
DWS voor 1 t/m 4	31%	24%	Afname 7%	18	14
Expertisepool HB	61%	48%	Afname 13%	36	28
Elke school een HB-specialist	54%	35%	Afname 19%	32	20
Tevreden met aanbod SWV	15%	24%	Toename 9%	9	14

In 2023 geven niet de meeste, maar wel beduidend meer scholen graag een **voltijds HB-voorziening** te zien binnen ons samenwerkingsverband. In **2019** benoemt **15%** van de scholen deze optie; in **2023** is dat **28%**. Hetzelfde geldt voor de behoefte aan een **voorziening voor dubbel-bijzondere leerlingen**. Hier zien we een toename van **31%** in **2019** naar **45%** in **2023**.

Een terugloop in behoefte is in verschillende maten te zien bij de opties **DWS voor 1 t/m 4** (van **31%** naar **24%**); **Expertisepool HB** (van **61%** naar **48%**) en **Elke school een HB-specialist** (van **54%** naar **35%**). In feite allemaal een vorm van inzet van extra expertise voor de HB-doelgroep. Ongeveer een kwart van de scholen – **24%** - geeft in **2023** aan **tevreden** te zijn met het aanbod van PO-ZK. Dat is meer dan in **2019** het geval was (**15%**), maar nog steeds een laag percentage.

Opmerkingen van scholen uit de peilgroep – tweede meting (2023) - op optie Anders bij vraag 14

De antwoorden van scholen die kozen voor de optie **anders** zijn hieronder letterlijk overgenomen. Antwoorden die in feite een van de zes aangegeven opties inhouden, zijn zoveel mogelijk geclusterd.

Antwoorden die vallen onder de optie **Voltijds HB voor groep 1 t/m 8:**

- We hebben als school het gevoel dat we veel te bieden hebben voor onze HB-leerlingen maar merken dat leerlingen met een dubbel/bijzonder profiel en uitzonderlijk begaafde leerlingen nog meer baat zullen hebben bij voltijds HB-onderwijs.
- Voor een groot deel van de HB-leerlingen is het prima zoals we nu draaien. We hebben nu een leerling binnen van 4 jaar die leest Nederlands en Engels, telt tot 1000, plussommen maakt tot 500 en keer sommen tot 100. Voor hem zou ik de keuze willen hebben om op een voltijd HB-school te kunnen kiezen.

Antwoorden die vallen onder de optie **DWS voor 1 t/m 4**

- DWS voor groepen 3 en 4. Groep 1 en 2 vind ik niet nodig met ons aanbod voor de onderbouw.
- DWS vanaf groep 4 en dan een extra screening in instapmoment in groep 6.

Antwoorden die vallen onder de optie **Elke school een HB-specialist**

- Wanneer elke school een HB-specialist heeft, weet je dat deze persoon zijn/haar best doet voor het onderwijs aan HB-kinderen.
- Meer scholen hebben een eigen specialist hoogbegaafdheid.

Overige antwoorden

- Speciale aandacht voor groepen 1 t/m 3 en coaching, begeleiding en materiaal hiervoor.
- Portaal waar HB-materiaal te vinden is dat in de klas gebruikt kan worden (voor leerkrachten)
- Meer plekken voor DWS vanaf groep 5.
- Mogelijkheid tot iets meer plaatsen op de DWS. We hebben altijd een paar leerlingen die we ook echt naar de DWS zouden hebben willen laten gaan.
- We willen graag de "plusklas" beschikbaar maken voor meer leerlingen binnen school.
- Graag zouden wij meer expertise in huis willen hebben m.b.t. hoogbegaafdheid en een zgn. plusgroep. Wij hebben momenteel weinig hoogbegaafde leerlingen.
- Expertisepool behouden voor de complexe gevallen/vraagstukken bij leerlingen, waarbij we in ons eigen netwerk ook het antwoord niet kunnen vinden. En voor de HB-specialisten een verdiepend aanbod in scholing.

Overige opmerkingen uit de tweede meting – 2023 - n.a.v. de vragenlijst:

In de vragenlijst van 2023 is respondenten de mogelijkheid gegeven opmerkingen te plaatsen n.a.v. of in aanvulling op de vragenlijst. Van deze mogelijkheid heeft ongeveer de helft van de scholen gebruikgemaakt. Een selectie van deze opmerkingen hebben wij hieronder opgenomen. Enkele daarvan hebben we er uitgelicht; deze beschrijven een vorm van Good Practice.

Opmerkingen die op te vatten zijn als **Good Practice**

- We hebben een aantal jaar een plusgroep gehad maar we merkten dat ze eerder achteruit gingen dan vooruit, omdat ze de instructie misten in de groep. Nu is er verrijking in de groep.
- De vragenlijst komt voor ons eigenlijk net een jaar te vroeg, ik sta op het punt van slagen voor de HB-specialisten opleiding en we zijn als school bezig met een grootschalig visie traject. Er staan veel veranderingen te gebeuren, sinds dit schooljaar is onze RT uitgebreid met een 'plus' groep voor 'leren leren', hebben we een team moment gehad om het te hebben over de visie op (hoog)begaafdheid en hoe we signaleren. Alles nog in de kinderschoenen maar zijn trots op de stappen die we hebben gezet.
- We werken verder nog met een trainingslab waarbij onze talentbegeleidster met leerlingen werkt aan hun executieve vaardigheden.
- We zijn nog volop in ontwikkeling. We volgen met twee leerkrachten de vervolgopleiding. We hebben 1 dag uitgeroosterd voor de HB-specialist. HB-leerlingen bespreken dan hun weektaak en extra werk. We werken thematisch met 4xWijzer waardoor leerlingen ook veel vrijheid krijgen voor eigen projecten.
- Momenteel zijn we per vakgebied schoolbrede afspraken aan het maken over de compact-en verrijkingroute van onze HB-leerlingen. Dit schooljaar gaat onze aandacht uit naar rekenen. In navolging daarop nemen we ook onze 'zelfstandig werken' - en de 'weektaak'- visie onder de loep. HB-leerlingen moeten namelijk voldoende zelfstandige werktijd en inplanningsmogelijkheden in hun weektaak krijgen om met verrijking bezig te kunnen zijn.
- Voor het signaleren van HB-kinderen maken we gebruik van de signaleringsinstrumenten Knappe Kleuters en de DHH. In de groepen 1,2,3,4 en 5 wordt elk jaar gesignaleerd. Vanaf groep 6 gaan we ervan uit alle kinderen in beeld te hebben en spreken we van diagnosticeren.

Overige opmerkingen:

- Aanvullend op vraag 16: Gebruik maken van Day a Weekschool hoort hier ook bij voor een aantal leerlingen. Aanvullend op vraag 17: exceptioneel hoogbegaafde leerlingen worden structureel ondersteund. Voor dubbel bijzondere leerlingen zijn we nog zoekende hoe we ze zo goed mogelijk uit kunnen dagen. Knelpunt hierbij is tijd van de collega's.
- Bij sommige vragen was het lastig een keuze te maken. We maken gebruik van Day a week, maar het ontbreekt in sommige klassen aan voldoende compacten/verrijken. Bij sommige leerkrachten gaat het goed, maar het kan echt beter. Zeker in de onder-/middenbouw kan er beter gecompact/verrijkt worden. Bij groep 1/2/3 wordt het sinds 22-23 goed opgezet.
- Er zijn flinke stappen gezet- > deze willen we nog verder ontwikkelen. Dank voor de begeleiding vanuit het samenwerkingsverband!

- We hebben in 2018 een HB-beleidsplan gemaakt. Het team heeft meerdere HB-studiedagen gehad in de 2 jaar daarna. We gebruikten Sidi als signalerings-instrument voor de aanmelding (onder 4 jaar), groep 3 en groep 6. We zijn tot de conclusie gekomen dat Sidi ons geen extra informatie geeft. Vele kinderen hadden een ontwikkelingsvoorsprong volgens de lijst die ouders hadden ingevuld. We moeten op zoek naar een nieuw signaleringssysteem. En verder zijn we daarmee niet gekomen door alle andere dingen die moesten gebeuren.
- Het is enorm maatwerk en voor sommige leerlingen en leerkrachten is het haalbaar heel specifiek aanbod en begeleiding te bieden, maar voor sommige leerkrachten of leerlingen gaat het moeizamer en blijft het zoeken naar een goede modus. Zeker bij onze vier uitzonderlijk begaafde leerlingen.
- Ons beleid is nog in ontwikkeling. Er is staan dingen beschreven, maar in de praktijk gaan we nog alle kanten op. Er is nog veel winst te behalen.
- Onze school is nog in opbouw en elk jaar komen er nieuwe leerkrachten bij. Een beleidsplan is er nog niet echt geschreven. Wel hebben we een duidelijke visie op school over HB.
- Wij hebben een levelgroep waar onze hoogst scorende leerlingen de plusklas volgen. Daarnaast doen wij mee met de Day a Weekschool voor onze hoogbegaafde leerlingen. Wij zien nog wel kansen ons HB-onderwijs te verbeteren.
- Schooljaar 2023/2024 gaan wij nog meer inzetten op een duidelijk HB-beleid, het vergroten van kennis binnen het team over HB en willen we structureel signaleringsinstrumenten inzetten. Ook willen we het huidige lesmateriaal (o.a. Levelwerk) onder de loep nemen en bekijken of dit toereikend genoeg is voor onze leerlingen. Ook hebben we een studiedag ingepland in september waarop ik het LICH heb uitgenodigd om het team mee te nemen in het HB-vraagstuk. Zelf heb ik ook een cursus gevolgd bij hen.
- Wij zijn een montessorischool - dus de kinderen werken aan hun eigen leerdoelen en werken op hun eigen tempo. Gaan naast onze lessen ook 1 of 2x per week naar de O Zit Dat Zo - plus klas. en krijgen daar opdrachten mee, die zij zelf binnen hun week planning (die gecompact is) maken/ plannen. De vragen die gesteld worden zijn dan ook soms niet geheel passend - maar wij doen dus veel met kinderen die meer aankunnen - echter de zeer hoogbegaafde leerlingen hebben weinig peers en dat is jammer.
- Momenteel zijn wij bezig met het opstellen van een beleidsplan Hoogbegaafde leerlingen. We hebben een plusgroep (leerlingen 4, 5, 6, 7), echter kunnen we dit beter inzetten. Samen met de leerkracht en intern begeleider bespreken we wie hieraan deelnemen. We zijn in ontwikkeling.
- Het begeleiden van hoogbegaafde kinderen is maatwerk. De antwoorden op vraag 16 en 17 zijn niet op al deze leerlingen van toepassing.
- Compacten en verrijken is in ontwikkeling, we hebben andere ambities in de toekomst.

Conclusies na tweede meting in 2023

Algemene observaties

In algemene zin is een duidelijke verschuiving te zien in de mate waarin op de scholen in de peilgroep anno 2023 stelselmatig, structureel en breed gedragen aandacht en ruimte is voor het thema hoogbegaafdheid en in het verlengde daarvan de afstemming op de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen.

Meer scholen geven aan een beleidsplan HB te hebben dat voortkomt uit een schooleigen visie op HB en op meer scholen worden beleid en visie gedragen door het hele team. Ook hebben meer scholen inmiddels het eigen onderwijsaanbod voor HB-leerlingen beschreven in het ondersteuningsplan. Bovendien hebben beduidend meer scholen een HB-specialist in het team én wordt er meer gebruikgemaakt van externe deskundigheid, al dan niet via het samenwerkingsverband.

De ‘moeilijke doelgroep’ – denk aan: onder presterende HB-leerlingen, HB-leerlingen met een ‘dubbel bijzonder’ profiel, exceptioneel hoogbegaafde leerlingen – wordt in toenemende mate gesignaleerd. Maar vormt ook een puzzel voor veel scholen, zo valt uit de antwoorden op te maken.

Schijf van 5 van HB-onderwijs

Als we de huidige stand van zaken met betrekking tot de **Schijf van 5 voor HB-onderwijs** onder de loep nemen, zien we een duidelijke verschuiving naar meer en beter passend aanbod op alle onderdelen. Een overzicht:

Visie: *De visie op HB-onderwijs wordt gedragen door het hele schoolteam*

Op de meeste scholen in de peilgroep wordt de visie op HB in toenemende mate gedragen door het hele team en maakt verdergaande (extra) ondersteuning meer en meer deel uit van deze visie.

Signaleren: *Structurele signalering van HB-leerlingen in alle (jaar)groepen van de school*

Ook hier is een duidelijke verschuiving te zien van meer incidentele naar structurele en school-brede signalering. Opvallend is ook de toename in de mate van signalering van de ‘moeilijke doelgroepen’.

Professionaliseren: *Professionalisering op het gebied van HB voor alle leden van het schoolteam*

Hetzelfde geldt hier: Op meer scholen is sprake van een – een minder of meer verregaand - professionaliseringsplan op het gebied van HB. Wel is er nog altijd een zekere mate van vrijblijvendheid op een deel van de scholen als het gaat om deelname. Van professionalisering die verder gaat dan kennis en vaardigheden, is op de meeste scholen nog amper sprake.

Compacten: *Een compact lesaanbod voor één of twee vakgebieden in alle groepen*

*Op dit vlak is een flinke toename te zien waar het gaat om de **stelselmatigheid** en de **mate** van compacten en de bijbehorende differentiatie en verrijking. Meer scholen kiezen bovendien voor deelname aan DWS als vorm van extra ondersteuning.*

Verrijken: *Een verrijkt lesaanbod voor één of twee vakgebieden in alle groepen*

*Veruit de meeste scholen boden al – en bieden – verrijking aan, maar er is een opvallende verschuiving te zien richting van **meer** en **beredeneerd** compact en verrijkt aanbod, in combinatie met meer extra ondersteuning, waaronder ook een voorziening als DWS valt. Bij die ondersteuning is bovendien in toenemende mate oog voor gedragsaspecten.*

Observaties en mogelijke verklaringen m.b.t. behoeften van scholen nu en in de toekomst

‘Scholing van personeel’ en ‘structurele FTE voor HB-doeleinden’ worden door scholen nog steeds in vrijwel dezelfde mate genoemd bij de vraag wat zij nodig hebben om het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen in school beter passend te maken. Dit zou kunnen betekenen dat de (extra) personele inzet op HB-gebied op scholen nog kwetsbaar is, mogelijk als gevolg van leerkrachtentekort. HB-specialisten - en andere ambulante medewerkers - worden mogelijk ingezet om de groepen bemenst te hebben. Dat kan gevolgen hebben voor de ondersteuning als geheel.

Waar het gaat om behoeften en gewenste faciliteiten in de toekomst, noemen anno 2023 meer scholen ‘**Voltijds HB**’ en ‘**Een voorziening voor dubbel bijzondere leerlingen**’. De behoefte aan meer HB-expertise in en rond de school is daarentegen afgenomen. Dat zou erop kunnen duiden dat scholen weliswaar de meeste HB-leerlingen inmiddels beter kunnen bedienen, maar dat zij zich nog onvoldoende in staat en/of gefaciliteerd voelen om af te stemmen op leerlingen met een zodanig sterk HB-profiel dat de uiterst geboden extra inzet niet voldoende is en/of op die van leerlingen die naast HB een uitdaging op het gebied van gedrag hebben. Op de meer complexe HB-puzzels hebben scholen nog onvoldoende een antwoord en zij zien oplossingen in aanvullende voorzieningen.

Rol van het project Versterken HB-onderwijs

Hoewel de in dit verslag uitgewerkte positieve uitkomsten op basis van de vragenlijst niet met zekerheid één-op-één te relateren zijn aan de initiatieven van het samenwerkingsverband binnen het project *Versterken onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen*, ligt het sterk voor de hand dat deze een rol hebben gespeeld bij de verbetering van passend onderwijs voor HB-leerlingen tot nu toe. Binnen het project is sterk ingezet op allerhande vormen van scholing, verdergaande professionalisering, expertisedeling, intervisie, ontmoeting, uitwisseling en ondersteuning op casusniveau en daar voorbij.

Het doel van al deze inzet was om professionals op de scholen zelf verder te versterken, opdat zij zich steeds beter in staat voelen om adequaat en planmatig af te stemmen op de HB-doelgroep in de school, als onderdeel van het ondersteuningsaanbod op de school als geheel. Het effect van de initiatieven binnen het project Versterken HB-onderwijs lijkt inderdaad te zijn dat scholen zich in het algemeen beter toegerust voelen om passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen te verzorgen op alle aspecten die hierbij horen. Dit strookt bijvoorbeeld met het gegeven dat inmiddels meer scholen een – al dan niet via het samenwerkingsverband opgeleide - HB-specialist in de gelederen hebben en de inmiddels opgedane kennis, kunde en expertise steeds beter lijken te benutten. Tegelijkertijd bieden de observaties rondom puzzels als ‘dubbel-bijzondere’ leerlingen en de exceptioneel HB-leerlingen aanknopingspunten voor ondersteunende initiatieven in de (nabije) toekomst. Los daarvan is er ook op de meeste andere onderdelen van passend onderwijs voor HB-leerlingen, c.q. De Schijf van 5 voor HB-onderwijs, nog ruimte voor verbetering en ontwikkeling.

Andere factoren van (mogelijke) invloed

Parallel aan de periode tussen de eerste meting in 2019 en de tweede in 2023, loopt de ontwikkeling van het nieuwe **Onderwijsresultatenmodel van de Inspectie voor het Onderwijs**. Het voert binnen het verband van dit onderzoek te ver om dit nieuwe wegingskader uitgebreid toe te lichten, op de [website van de Inspectie voor het Onderwijs](#) is hierover meer informatie te vinden. Een relevant en cruciaal aspect van dit nieuwe kader benoemen we hier wél, dat is het bij dit model behorende aangepaste wegingskader voor basisscholen. In grote lijnen betreft dit de verwachting dat scholen hun basisaanbod steeds beter afstemmen op de onderwijsbehoeften van de leerlingenpopulatie als geheel, aansluitend op de zone van de naaste ontwikkeling van de grootste groep leerlingen, oftewel de ‘didactische middenmoot’. Het beoogde effect daarvan is dat het merendeel van de leerlingen al in

de basis een beter afgestemd aanbod ontvangt waardoor verdergaande differentiatie makkelijker is te realiseren binnen de context van de groep. Daar vandaan wordt dan vanzelf inzichtelijker voor welke leerlingen nog meer en extra ondersteuning nodig is. Voor de onderwijsbehoeften van de groep meer- en hoogbegaafde leerlingen zou dit logischerwijs moeten betekenen dat deze meer en meer nauwkeurig gedefinieerd kunnen worden en derhalve een beter afgestemd aanbod kan worden gerealiseerd. Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat scholen als gevolg van dit veranderde kader – en de bijbehorende opbrengstverplichtingen – het vizier de afgelopen jaren in toenemende mate op de passende afstemming hebben gericht.

De wellicht duidelijker gevoelde opdracht om af te stemmen op de schoolpopulatie kan een bijdrage hebben geleverd aan de mate waarin scholen inzetten op professionalisering. En dus in het algemeen meer gebruik maken van allerlei scholings- en professionaliseringsaanbod, waaronder dat van het samenwerkingsverband. Dit zou eveneens een deel van de verklaring kunnen zijn voor de positieve uitkomsten van de tweede meting als het gaat om beter passend onderwijs voor HB-leerlingen.

Andere factoren die de afgelopen jaren mogelijk in welke vorm van ook van invloed zijn geweest: het (toenemende) leerkrachtentekort, de schoolsluiting gedurende de Covid-19 pandemie, de toenemende druk van de ‘prestatie maatschappij’ en überhaupt de toenemende aandacht voor hoogbegaafdheid binnen het onderwijs en daarbuiten. Deze factoren zijn echter te ongreepbaar om ze onderbouwd te kunnen relateren aan de uitkomsten van dit onderzoek.

Blik op de toekomst

Vervolg project Versterken HB onderwijs

Bestendingig - Op basis van de uitkomsten van deze tweede meting, kunnen we als SWV PO-ZK met reden stellen dat het gesubsidieerde project *Versterken onderwijs aan HB-leerlingen* haar vruchten heeft afgeworpen. Een deel van het tussen 2019 en 2023 ingezette aanbod wordt dan ook door het SWV na afloop van de projectperiode voortgezet en verder ontwikkeld. Denk aan:

- Leerkrachtmiddagen rondom HB-gerelateerde thema's;
- Day a Week school, inmiddels een vaste waarde binnen het aanbod voor HB-leerlingen;
- De Kenniskring HB waarmee we ontmoeting, uitwisseling en intervisie faciliteren voor de HB-specialisten van onze scholen;
- Peers4Parents bijeenkomsten, die we samen met het CJG organiseren voor ouders van HB-leerlingen. (Psycho-educatie/intervisie rond HB-gerelateerde opvoedthema's);
- Bestendingen van de huidige expertise rondom HB-gerelateerde gedragsvraagstukken binnen de Expertisepool.

Verdieping - Ook zijn op basis van onze ervaringen in de projectperiode al enkele besluiten genomen over aanvullend vervolgaanbod. De wenselijkheid van deze toekomstige initiatieven wordt zonder meer onderstreept door de uitkomsten van deze tweede meting. Zo geven scholen aan behoefte te hebben aan verdergaande professionalisering op HB-gebied. Zeker is al dat wij komend schooljaar (2023-2024) in een deel van deze behoefte voorzien door het volgende aanbod:

- Een verdiepende vervolgopleiding – in aansluiting op de drie eerdere edities van de opleiding HB-specialist - die is gericht op rolversterking van HB-specialisten, zodat zij de rol van expert krachtig en met vertrouwen neerzetten binnen ons SWV, zowel in de context van de eigen school als in het bredere kader van het SWV als geheel.

Ontwikkeling - Voorts klinkt duidelijk de roep om versterking van de scholen c.q. uitbreiding van het aanbod binnen het SWV bij het afstemmen op de onderwijsbehoeften van 'dubbel bijzondere' HB-leerlingen en die van exceptioneel hoogbegaafde leerlingen. Wij denken dat de bestending, ontwikkeling en uitbreiding van het aanbod zoals hierboven beschreven hier al een bijdrage aan kan leveren. Immers: hoe beter afgestemd in de basis en daar net voorbij; hoe duidelijker wordt welke aanvulling nog nodig is voor enkele specifieke leerlingen. Maar het is niet voldoende om alle puzzels op te lossen. Daar ligt nog een opdracht voor de scholen en dus voor het samenwerkingsverband.

Subsidie - Onlangs werd bekend dat de landelijke overheid de samenwerkingsverbanden vanaf schooljaar 2023-2024 opnieuw de gelegenheid geeft om subsidie aan te vragen voor initiatieven waarmee met name het aanbod voor 'dubbel-bijzondere' HB-leerlingen en leerlingen met een exceptioneel HB-profiel wordt versterkt. De komende periode zullen we dan ook zeer gericht gaan onderzoeken welke initiatieven daar in de context van SWV PO-ZK bij kunnen passen, met inachtneming van onze visie op – streven naar - inclusief onderwijs.
Concreet: Het is zeer waarschijnlijk dat wij een plan zullen gaan uitwerken om de expertise rondom 'dubbel bijzondere' HB-leerlingen binnen IKC Zuid-Kennemerland verder te versterken en nadrukkelijk in het aanbod van het IKC op te nemen.

Verdere uitspraken over de inhoud van een subsidieaanvraag door PO-ZK zouden op dit moment prematuur zijn. Wij volstaan hier dan ook met de belofte dat we bij het formuleren van deze aanvraag de uitkomsten van dit onderzoek ter harte zullen nemen.

We houden u op de hoogte!